

การวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วง¹

Analysis of Beliefs and Rituals Presented in the Chicken Bone Scriptures of the Zhuang Ethnic Group

อาภรณ์ ธีรกันต์², พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง³

Arphon Thiragun², Pollavat Praphattong³

Received: July 29, 2024

Revised: March 3, 2025

Accepted: March 4, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วง โดยงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ขอบเขตวรรณกรรมที่ใช้เป็นหนังสือตำรากระดูกไก่ของพ่อหมอชาวเยว่ของหวงซื่อฟา ในการศึกษาใช้ทฤษฎีวิเคราะห์คุณค่าวรรณกรรม ด้านคุณค่าเชิงสังคม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมและแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 4 ท่าน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผล

ผลการวิจัยพบว่า ภายในเนื้อหาของคัมภีร์กระดูกไก่ส่วนใหญ่มีผลคำทำนายในแต่ละเรื่องว่าดีหรือร้าย มีการตักเตือน และชี้แนะแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้ผู้รับคำทำนายเกิดความสบายใจและช่วยในการตัดสินใจในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วงสะท้อนให้เห็นถึง 1) ความเชื่อในผีเทวดา ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการเซ่นไหว้บูชา พิธีกรรมการส่งผี และพิธีกรรมการเสี่ยงทายกระดูกไก่ 2) ความเชื่อในเรื่องธาตุส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการเรียกขวัญ 3) ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการสร้างสุสาน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์, ความเชื่อ, พิธีกรรม, คัมภีร์กระดูกไก่

¹งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง งบกองทุนสิรินธรเพื่อพัฒนาครูสอนภาษาจีน (This project is funded by Sirindhorn Fund for the Development of Chinese Teacher)

² อาจารย์ประจำสำนักวิชาจีนวิทยา และนักวิจัยหน่วยวิจัยศิลปวัฒนธรรมอนุภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (Lecturer at the School of Sinology and researchers of the Mekong Basin Art and Culture Research Unit, Mae Fah Luang University)
E-mail: arphon.thi@mfu.ac.th

³ อาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์ และนักวิจัยหน่วยวิจัยศิลปวัฒนธรรมอนุภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (Lecturer at the School of Art Liberal and researchers of the Mekong Basin Art and Culture Research Unit, Mae Fah Luang University)
E-mail: pollavat.pra@mfu.ac.th

Abstract

This research aims to investigate and analyze the beliefs and rituals depicted in the Chicken Bone Scriptures of the Zhuang people. It adopts a qualitative research approach, focusing on documentary data study. The literature scope utilized is based on the textbook of Chicken Bone Scriptures authored by Huang Shifa, a renowned healer among the Ancient Ye people. The theoretical framework employed includes literary value analysis, socio-cultural significance, structural functionalism and cultural ecology perspectives. The research methodology involved in-depth interviews with four informants, followed by data analysis and summarization.

The findings reveal that within the content of the Chicken Bone Scriptures, there are predominantly predictive statements in each narrative, indicating auspicious or inauspicious outcomes. There are admonishments and suggestions for corrective measures aimed at providing comfort to recipients of predictions and aiding decision-making in various matters. The Chicken Bone Scriptures of the Jwong people reflect, 1) beliefs in ancestral spirits, resulting in rituals of worship, spirit sending ceremonies, and divination rituals using chicken bones, 2) beliefs in elements, resulting in ceremonies invoking prosperity, and 3) beliefs in moral conduct, resulting in rituals for building ancestral graves.

Keywords: Analysis, Beliefs, Rituals, Chicken Bone Scriptures

บทนำ

ปัญหาการวิจัยของการศึกษานี้คือในคัมภีร์กระดูกไก่ของพ่อหมอชาวเยว่ได้ปรากฏเนื้อหาที่สะท้อนถึงลักษณะความเชื่อของชาวจ้วงไว้อย่างไร มีรูปแบบพิธีกรรมและสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมอย่างไร ในปัจจุบันชาวจ้วงในประเทศจีนอาศัยอยู่ในมณฑลกว่างซี กุ้ยโจว ยูนนาน และกว่างตง โดยภายในหนังสือคัมภีร์กระดูกไก่ที่ใช้ในการศึกษาได้ระบุว่าเขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1801 โดยหวงซือฟาซึ่งเป็นชาวมณฑลฝูเจี้ยน ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งข้าราชการในเมืองกุ้ยหลิน มณฑลกว่างซีในสมัยราชวงศ์ชิง ภายในต้นฉบับมีทั้งหมด 127 คำทำนาย ประกอบด้วยรูปภาพกระดูกไก่ที่ถูกเสียบไม้ในลักษณะต่างๆ การระบุธาตุ ชื่อคำทำนายที่เขียนโดยใช้ตัวอักษรสิบดิบ (อักษรจ้วงโบราณ) และคำทำนายที่เขียนด้วยอักษรสิบดิบและคำแปลเป็นภาษาจีนกลาง หากกล่าวถึงความสัมพันธ์ของชาวเยว่และชาวจ้วง ชาวเยว่เป็นบรรพบุรุษของชาวจ้วง กุ่เหยียนหวู่ (顾炎武) มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายราชวงศ์หมิงและช่วงต้นราชวงศ์ชิงได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การเมืองภูมิศาสตร์ของอาณาจักรแคว้นอยู่ใต้ฟ้าทั่วหล้า” (《天下郡国利病书》) ว่า “ชาวจ้วงนั้นเป็นชาวเยว่เดิมนั่นเอง” (Zhu, 1987, p.38) ในสมัยก่อนใช้กระดูกไก่ในการทำนายเนื่องจากในสมัยก่อนจะนิยมเลี้ยงไก่ไว้ในบริเวณใต้ถุนบ้าน Yu(2009) กล่าวว่าประเทศจีนเป็นประเทศที่เลี้ยงไก่เป็นอันดับต้น ๆ ของโลก มีการขุดค้นพบโครงกระดูกไก่ที่มีอายุราว 6,000 - 7,000 ปีก่อน นอกจากนี้ยังได้ค้นพบหลักฐานที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับไก่ที่มี

มาช้านาน เช่น ภาพวาด รูปแกะสลัก และปรากฏตัวอักษร “雞” (鸡) ที่แปลว่า ไก่ บนกระดองเต่าด้วย และยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อดั้งเดิมของจีน ซึ่งมีความเชื่อว่าไก่เป็นตัวแทนความสว่าง เป็นสัญลักษณ์ของการเกิด ไก่และเลือดไก่มีอำนาจจัดสิ่งชั่วร้ายอัปมงคลต่าง ๆ และใช้ไก่เป็นสื่อกลางระหว่างคนกับวิญญาณ จึงมีการนำไก่มาเช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษ ผี และเทพ ในความคิดของชาวจีนแล้ว ไก่เป็นสัตว์ที่จัดสิ่งเลวร้ายและนำเอาสิริมงคลมาให้ กล่าวกันว่าผู้เป็นใหญ่แห่งฟ้าได้มอบหน้าที่ให้ไก่เป็นผู้บอกเวลา แม้แต่พระอาทิตย์ก็ยังต้องพึ่งไก่ขึ้นถึงขึ้นได้และเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นได้นำแสงสว่างมาให้ แสงทำให้สิ่งน่ากลัวลลายหายไป ด้วย ไก่มีความศักดิ์สิทธิ์หลายอย่าง ดังนั้นการเสี่ยงทายด้วยไก่ของชาวจีนก็ยังคงมีมาจนทุกวันนี้ เพียงแต่ในแต่ละที่จะมีความแตกต่างกันไปบ้าง เช่น บางที่จะใช้หัวไก่บ้างก็ใช้ไข่ไก่ บางที่ใช้กระดูกไก่หรือลิ้นไก่ ตับไก่ เป็นต้น (หลังช่วงตง, 2540, น.18)

ในการทำนายกระดูกไก่นั้น He and Ou (2013) พบว่ามีงานวิจัยส่วนหนึ่งศึกษาตำราการทำนายด้วยกระดูกไก่ ซึ่งยังพบว่ามีการทำนายด้วยกระดูกไก่ตั้งแต่ก่อนปีคริสต์ศักราช 109 ปี ในหนังสือชื่อจี้ของซือหม่าเชียน ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (汉代) เป็นหนังสือที่มีอายุประมาณ 2,500 ปี ได้บันทึกถึงการทำนายกระดูกไก่ไว้ด้วย โดยในหนังสือชื่อจี้หมวดสักการบูชาฟ้าดิน 《史记封禅书》 บันทึกไว้ว่าก่อนปีคริสต์ศักราช 109 เป็นช่วงที่ “คนในแถบชายฝั่งหรือบนภูเขาทางตะวันออกของประเทศจีนถูกกวาดล้าง ต่อมาหมอผีของพวกเขาได้สร้างวิหารแต่ไม่มีแท่นบูชาเพื่อสวดมนต์บูชาเทพเจ้า ผี และมีการทำนายกระดูกไก่” นอกจากนี้ยังมี Huang (2007) กล่าวในหนังสือชื่อจี้ 《史记》 ไว้ว่าตำราการทำนายกระดูกไก่ของชาวเยว่ (越人鸡卜) ได้สืบทอดต่อกันมาในกลุ่มหมอผีชาวจ้วงซึ่งเป็นหนึ่งในลูกหลานชาวเยว่

การศึกษานี้ใช้กรอบทฤษฎีวิเคราะห์คุณค่าวรรณกรรม ด้านคุณค่าเชิงสังคมโดยศึกษาวิเคราะห์ในแง่ของความเชื่อและพิธีกรรม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) และแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)⁴ งามพิศ สัตย์สงวน (2543, น.66-67) กล่าวถึงกรอบแนวคิดนิเวศวิทยาของวัฒนธรรมวิทยาว่าเป็นการปรับตัวต่อปัญหาเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการดำรงชีพอยู่ ในการเน้นตรงการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ของระบบวัฒนธรรมนั้น นักมานุษยวิทยาที่ใช้ทฤษฎีนี้สามารถแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อ พิธีกรรมและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ดูเหมือนไร้สาระไม่มีเหตุผล อาจมีผลในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลได้ ซึ่งแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพของชุมชน หรือของสังคมนั้น ๆ ได้จริง

ศรีศักร วัลลิโภดม (2556, น.7-16) ได้อธิบายว่า ในภูมิวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ สามารถแบ่งย่อยพื้นที่ทางวัฒนธรรมออกเป็นหลาย ๆ ท้องถิ่น เป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่แลเห็นความสัมพันธ์ของคนในสังคมสามมิติด้วยกันคือคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเรียกพื้นที่ดังกล่าวนี้ว่า นิเวศวัฒนธรรม สรุปแล้วแนวคิดนิเวศวิทยา

⁴ งาน Cultural Ecology มีประเด็นร่วมสมัยหลากหลายที่เชื่อมโยงกับ สิ่งแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยการผสมผสานทฤษฎีเก่ากับแนวคิดใหม่ เช่น การวิเคราะห์เชิงระบบ ความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม และการบูรณาการความรู้พื้นบ้านกับวิทยาศาสตร์ ทั้งหมดนี้ช่วยขยายขอบเขตของ Cultural Ecology ให้เหมาะสมกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคมในปัจจุบันโดยบทความนี้ นำแนวคิดร่วมสมัยในประเด็น Anthropocene (ยุคที่มนุษย์มีผลกระทบอย่างมหาศาลต่อโลก) ในการศึกษาว่ามนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์อย่างไรในยุคปัจจุบัน

วัฒนธรรม เป็นทฤษฎีที่ศึกษาในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยศึกษาในสามมิติ คือ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

จากการ**ทบทวนวรรณกรรม**พบว่าเอกสารประเภทหนังสือตำรากระดูกไก่ ของ Huang (2001) ในหนังสือการทำนายกระดูกไก่ของพ่อหมอชาวเยวี่ (越巫鸡卜) ถูกเขียนขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงในปี ค.ศ.1801 หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมและถูกนำมาตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2001 เนื้อหาได้แบ่งการทำนายออกเป็นสี่หมวดได้แก่ โหลว (婁), ซาน (衫), อิง (央), หัว (火) มีรูปภาพกระดูกไก่ที่ถูกเสียบด้วยไม้ทำนายในลักษณะต่าง ๆ ประกอบ มีชื่อคำทำนายเป็นภาษาจ้วงโบราณ และคำทำนายเป็นภาษาจ้วงโบราณและภาษาจีน นอกจากนี้ยังมี He and Ou (2013) ในหนังสือชุดคำอธิบายประกอบคัมภีร์การทำนายกระดูกไก่ชนชาติจ้วง (壮族鸡卜经影印译注) เป็นหนังสือชุดที่รวมตำรากระดูกไก่ เป็นจำนวน 33 ตำราซึ่งหนึ่งในนั้นยังมีเล่มหนังสือคัมภีร์กระดูกไก่ของหวงชื่อฟาที่นำมาศึกษาในการศึกษานี้ด้วย และยังมี สำนักงานจัดระเบียบแผนการเผยแพร่หนังสือโบราณของชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนาน (2013) จัดทำหนังสือรวมชุดตำราโบราณของชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนาน พับที่ 4 ชาติพันธุ์จ้วง (云南少数民族古籍珍本集成第4卷壮族) ภายในหนังสือแบ่งออกเป็นสามส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นหนังสือทำนายกระดูกไก่ของชนเผ่าจ้วง ในเขตพื้นที่มณฑลยูนนาน ของเขตฉีเป่ย์ หลู่ซี ซื่อจง ส่วนที่สองเป็นรวมคัมภีร์การทำนายกระดูกไก่ชนชาติจ้วงในมณฑลยูนนานเขตพื้นชนเผ่าจ้วงในกว่างหนาน ซีโซ่ว เยียนซาน ชิวเป่ย์ ฟู่หนิง ส่วนที่สามของหนังสือใช้ในเขตชนเผ่าจ้วงมณฑลยูนนาน ในจินผิง เหวโซ่ว

ในส่วนของการทบทวนความวิชาการและวิจัยพบว่า มีงานวิจัยที่ทำในเชิงศึกษาเนื้อหาภายในตำรากระดูกไก่ อย่าง Chen (2010) ในบทความ การรวบรวมและการวิเคราะห์ตำรากระดูกไก่ของชนเผ่าปู้อี้ (布依族鸡骨卦书的收集整理与分析) ได้ทำการศึกษาลักษณะของตัวเล่มหนังสือการทำนายกระดูกไก่ เนื้อหา รูปแบบวิธีการเขียนข้างใน และในด้านคุณค่าของการศึกษาตัวเล่มคัมภีร์กระดูกไก่ของชนเผ่าปู้อี้ ส่วน Yang (2016) ในบทความไสยศาสตร์ อักษรและอารยธรรม: การศึกษาการทำนายของเขตตะวันตกเฉียงใต้ของเถาวันชุย (巫术、文字与文明—以陶云逵在西南地区的占卜研究为起点) ได้ศึกษาถึงเรื่องการทำนายกระดูกแพะ (ความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์และความหมาย) การทำนายเปลือกหอย (วิธีทำนายและลักษณะเฉพาะ) การทำนายกระดูกไก่ รวมถึงในเรื่องของคาถาและประวัติ คาถาและตัวอักษร ส่วน เรณู วิชาศิลป์ (2532) ในบทความเรื่องการทำนายกระดูกไก่ของคนไทยบางกลุ่ม ได้กล่าวถึงคำทำนายกระดูก (ขา) ไก่มีในกลุ่มที่ไม่ใช่ไท ได้แก่ ชาวจีน กระเหรี่ยง แม้วหรือม้ง อี๋ก้อ ตองสั่ว (ชาวเขาซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของภูมิลำเนา) ยางแบระ และได้ทำการศึกษาและได้กล่าวถึงการทำนายกระดูกไก่ของหมู่คนไทที่กระจายอยู่ตามประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ ว่ามีชาวไทจ้วง ไทลื้อสิบสองพันนา ไทเมา ไทแดง ไทลาว ไทหย่า ไททราย ไทอาหม ไทผาแก่ ไทอ้ายตอง ลาวโซ่ง และไทยสยาม นอกจากนี้ ยังได้มีการกล่าวถึงวิธีทำนายกระดูกไก่ และมีการเน้นการทำนายกระดูกไก่ของคนไทสามกลุ่ม คือ ไทอาหม ไทผาแก่ในแคว้นอัสสัม ประเทศอินเดีย และไทลื้อสิบสองพันนาของจีน และยังกล่าวด้วยว่าจุดมุ่งหมายส่วนใหญ่ของการดูกระดูกไก่นั้น เพื่อช่วยในการตัดสินใจ เพื่อทำนายเกี่ยวกับความเจ็บไข้ การศึก การค้าขาย ฯลฯ แต่จุดเน้นแต่ละเรื่องแต่ละส่วนนั้นมากน้อย แตกต่างกันไปตามสถานะของสังคมของตนในขณะนั้น นอกจากนี้ งานวิจัยที่ทำในเชิงเปรียบเทียบ และยังมี He (2011) ในบทความการเปรียบเทียบการ

ทำนายกระดูกไก่ของชาวจ้วงกับการทำนายกระดูกเต่าของบรรพบุรุษชาวจีน (《壮族鸡卜与汉族先民甲骨占卜比较》—壮族鸡卜研究之一) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการทำนายกระดูกไก่ในหนังสือคัมภีร์กระดูกไก่ (鸡卜经) กับการทำนายกระดูกเต่าของจีนในหนังสืออี้จิง (易经)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับผี กลิ่น คงเหมือนเพชร (2552) ในการศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาในชุมชนภาคใต้กล่าวว่า ผีสงเทวดาเป็นเรื่องของความเชื่ออย่างหนึ่งของมนุษย์มาแต่สมัยโบราณเห็นจะเป็นเพราะว่ามนุษย์ในยุคแรก ๆ เกิดความฉงนสนเท่ห์และไม่เข้าใจในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมว่าสิ่งเหล่านี้เกิดมาได้อย่างไร ทำไมจึงปรากฏเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงคิดว่าน่าเกิดจากอำนาจสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่เห็นตัวและดลบันดาลให้ ถ้าประสบความสำเร็จก็ถือว่าอำนาจลี้ลับช่วยเหลือ ถ้าประสบทุกข์ภัยก็ถือว่าสิ่งลี้ลบนั่นลงโทษ สิ่งลี้ลบนั่นได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเมื่อเราเริ่มพัฒนาการใช้ภาษาแล้วเราได้เรียกฝ่ายเลวร้ายว่า “กลุ่มผี” ฝ่ายดีเรียกว่าเป็น “กลุ่มเทพ” หลังจากมนุษย์มีความเชื่อในผีและเทพส่งผลให้เกิดพิธีกรรมขึ้น และยังมี อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล (2567, น.4) จากโครงการวิจัยเรื่อง “ผิอาเซียน” จากจักรวาลผีสู่จักรวาลภูมิ: การแปรรูปทุนทางวัฒนธรรมสู่การใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผิอาเซียนโดยเนื้อหากล่าวถึง ผีสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มอย่างกว้าง ๆ คือผีดี และผีร้าย โดยผีดีเป็นผีที่โดยปกติจะไม่ทำร้ายมนุษย์ หากมนุษย์ให้ความเคารพไม่ลบหลู่ หรือมีการประกอบพิธีกรรมเช่นบวงสรวง บวงสรวงตามแบบแผนเพื่ออ้อนวอนขอร้อง ผีดีจะให้คุณในลักษณะต่าง ๆ อาทิ ให้ความคุ้มครองมนุษย์ที่เคารพ แต่หากมนุษย์กระทำในเชิงตรงข้าม ผีดีก็อาจลงโทษหรือทำร้ายมนุษย์ได้เช่นกัน ผีดีประกอบไปด้วยผีกลุ่มต่างๆ ซึ่งเดิมเรียกรวมว่าผี ต่อมาจึงมีคำเรียกตามศัพท์ที่อิงกับพระพุทธศาสนา เช่น เทพ เทวดา อารักษ์ ส่วนผีร้าย เป็นผีเลวหรือผีชั้นสามัญมีจำนวนมากและอยู่ในที่ต่าง ๆ กันไป ผีร้ายมีลักษณะตรงกันข้ามกับผีดี กล่าวคือเป็นผีที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญตกใจ หวาดกลัว หรือถึงขั้นทำร้ายและสังหารมนุษย์ได้ มนุษย์จึงต้องหาทางป้องกัน แม้จะเช่นสังเวทแล้วก็ยังวางใจไม่ได้จึงต้องหาอุบายต่าง ๆ เพื่อขับไล่ไม่ให้มารบกวนมนุษย์ ส่วน ปัทมาพร เอี่ยมสังวาลย์ (2554, น.45) ในงานวิจัยความเชื่อเรื่องผีกับการรักษาความเจ็บป่วยของชาวม้ง: กรณีศึกษาหมู่บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กล่าวถึง ผีทำให้เจ็บป่วย การเจ็บป่วยที่มีสาเหตุมาจากสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นอาจเป็นเพราะการที่ขวัญของตัวเองอ่อนไป ถูกผีป่า ผีเขา ทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นหรือเกิดจากวิญญาณของบรรพชน เนื่องจากต้องการความช่วยเหลือหรือว่าทำอะไรที่กระทบต่อบรรพบุรุษเข้า

งานวิจัยที่ทำในแง่ของความเชื่อและพิธีกรรม เบญจมาศ แพทอง (2540) ในงานวิจัย บายศรี: สัญลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเนื้อหาได้กล่าวถึง ความเชื่อการเรียกขวัญเป็นการกระทำที่ทำให้ขวัญกลับมาสู่ร่างเจ้าของขวัญ วิธีเรียกขวัญ เช่น การขอร้องวิงวอน ไปจนถึงการทำให้ขวัญกลับมาสู่เจ้าของดังเดิม รวมทั้งการเรียกขวัญยังเป็นการทำเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยจากโรคที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ส่วนในแง่ความเชื่อและพิธีกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับไก่ พบว่า สุภิญญา สุจนายา (2549) ในบทความเรื่องไก่เสี่ยงทายตัวแรกจากตำนานชนชาติไทย: การตีความตำนาน ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับไก่ในมิติทางวัฒนธรรมเป็นการคัดเลือกและจำแนกประเภทของไก่สะท้อนมาจากการ ถอดรหัสตำนาน และการใช้ไก่ในพิธีกรรมซึ่งเป็นเรื่องของจินตนาการในการสร้างวัฒนธรรมเกี่ยวกับพื้นที่และอาณาเขต (Imagination of Space and Territory Culture) นอกจากนี้ยังมีโครงการพหุสัมพันธ์

คนกับไก่ (2553) ในวิจัยพหุสัมพันธ์คนกับไก่ ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ได้กล่าวถึงชาร์ล ดาร์วิน ได้นำเสนอว่า ไก่บ้านมีบรรพบุรุษมาจากไก่ป่าสีแดง Gallus gallus ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตสัตวภูมิศาสตร์ตะวันออก และมีหลายสมมุติฐานเกี่ยวกับสาเหตุของการนำไก่ป่ามาเลี้ยงจนกลายเป็นไก่บ้าน เนื่องจาก 1. นำมาเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร 2. นำมาเลี้ยงเพื่อบอกเวลา 3. นำมาเลี้ยงเพื่อการกีฬา 4. นำมาเลี้ยงเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม ในด้านพหุสัมพันธ์คนกับไก่ในมิติทางมนุษยศาสตร์ ในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรม ได้กล่าวว่า ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ให้ความสำคัญกับไก่บ้าน ในฐานะที่เป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อบริโภคและใช้ในพิธีกรรม โดยในเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะและสีของไก่ พบว่า ไก่มีลักษณะดีของทุกกลุ่มชาติพันธุ์คือ ไก่สีแดง รองลงมาคือสีดำ ส่วนไก่ไม่ดีคือไก่สีขาว ไก่ลาย และไก่สีเหลืองห้ามนำมาใช้ในพิธีกรรมและบริโภค ข้อห้ามนี้รวมถึงไก่พิการและไก่ที่มีพฤติกรรมผิดธรรมชาติ แต่ในบางพื้นที่ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะและสีจะแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องไก่บ้านเป็นตัวกลางระหว่างมนุษย์กับวิญญาณบรรพบุรุษ ไก่บ้านถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษ ทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อนี้ร่วมกันแต่มีการแสดงออกที่แตกต่างกัน โดยความเชื่อเรื่องการเสียชีวิตจากอวัยวะต่าง ๆ ของไก่ พบว่ามีการใช้ไก่ในการทำนายอนาคตในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ อวัยวะที่ใช้เสียชีวิตมากที่สุดคือ กระดูกขาไก่ รองลงมาคือ ตับ เนื้อหน้าอก ช่องตาของกะโหลก เตื่อย ตีน รวมทั้งไข่ ตลอดจนกิริยาท่าทางต่าง ๆ ของไก่ เช่น เมื่อถูกปาดคอแล้วเดินไปทิศใด ขั้นตอนการเสียชีวิตก็เป็นขั้นตอนหนึ่งของพิธีกรรมเช่นไหว้ ผู้ประกอบพิธีเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนให้ความเคารพในบางกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ทำพิธีซึ่งเรียกว่า “หมอไก่” จะมีตำราทำนายกระดูกไก่ ซึ่งบันทึกไว้ในลักษณะภาษาภาพอย่างเป็นระบบ มีตัวอักษรอธิบาย ดังที่พบตำราทำนายกระดูกขาไก่ท่อนบนของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ (ปลั่ง) ที่อพยพมาจากสิบสองปันนา และยังมี พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2549) ในบทความตำราการทำนายด้วยกระดูกไก่ บ้านห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับไก่จากพิธีกรรมและคติความเชื่อในกลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดเชียงราย ได้ศึกษาในเรื่องของพิธีกรรมความเชื่อและการทำนาย การเปรียบเทียบพิธีกรรมในการทำนาย บทบาทและการทำนายกระดูกไก่ที่เกี่ยวกับชีวิต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยที่มีผู้ทำมาก่อนหน้าเป็นงานวิจัยที่ทำในเชิงความเชื่อและพิธีกรรมจะเป็นเรื่องไก่เสียชีวิตตัวแรกโดยตีความจากตำนาน ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับคัมภีร์กระดูกไก่จะเป็นการศึกษาเนื้อหาภายในตำรากระดูกไก่ เปรียบเทียบ และได้มีงานวิจัยที่ทำในแง่ของความเชื่อและพิธีกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับไก่ แต่ยังไม่มีการศึกษาในการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจังหวัดเชียงราย การศึกษาในหัวข้อนี้เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม ความนึกคิดของชาวจังหวัดเชียงราย โดยการศึกษานี้มีคุณค่าในแง่สังคมอย่างเด่นชัด ช่วยให้เข้าใจในสังคมอดีตเชื่อมโยงมายังสังคมสมัยปัจจุบัน ช่วยให้เข้าใจในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรม รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมากยิ่งขึ้น และการใช้ความเชื่อในสิ่งที่ไม่เห็นมาใช้ประโยชน์ในการควบคุมสังคม ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอยู่อย่างสงบสุขที่ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานทางศีลธรรม คุณธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วง

วิธีดำเนินการและขอบเขตการวิจัย

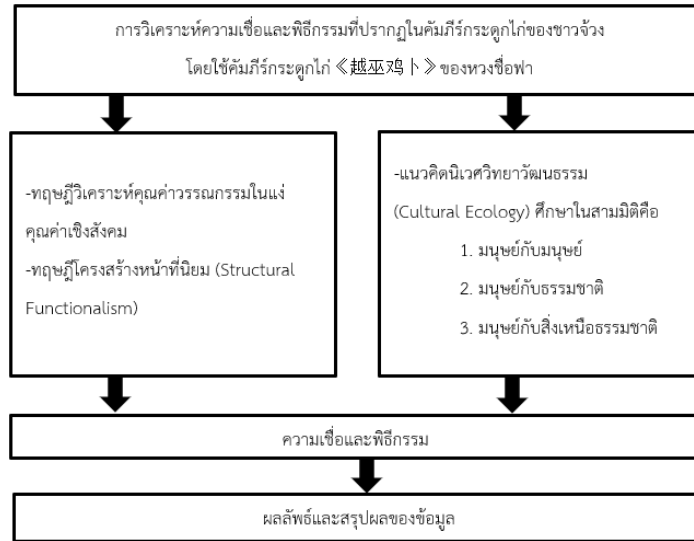
การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นในการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากคัมภีร์กระดูกไก่ มีการเสนอข้อมูลในลักษณะการวิจัยเชิงวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการศึกษาผู้วิจัยทำการศึกษาจากหนังสือคัมภีร์กระดูกไก่ของพ่อหมอชาวเยวี่ (越巫鸡卜) (ค.ศ.1801) ของหวงซือฟา (黄世发) ที่แปลด้วยตนเอง ซึ่งสาเหตุที่เลือกตำราฉบับนี้เนื่องจากเป็นฉบับที่ได้รับความนิยมและถูกนำมาตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2001

เครื่องมือการวิจัยของการศึกษานี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นนักวิชาการหรืออาจารย์ที่ทำงานประจำอยู่ในมหาวิทยาลัย โดยมีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ที่เคยทำวิจัยตำรากระดูกไก่และมีความรู้ในด้านคติชน จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ 1) ศาสตราจารย์สุกัญญา สุฉฉายา 2) รองศาสตราจารย์ขมนาด ศีตีสาร 3) ดร.เชิดชาติ หิรัญโร 4) นายชูชาติ ใจแก้ว โดยการสัมภาษณ์ 1 ครั้ง

ขอบเขตด้านข้อมูล ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์การทำนายกระดูกไก่ของพ่อหมอชาวเยวี่ (越巫鸡卜) ของหวงซือฟา (黄世发) ซึ่งถูกเขียนขึ้นในปี ค.ศ.1801 และถูกนำมาตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2001 โดยขอบเขตของเนื้อหาของการศึกษานี้มุ่งประเด็นไปในด้านความเชื่อและพิธีกรรม วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์การทำนายกระดูกไก่ของชาวจ้วงและจากบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วงฉบับที่ศึกษามาแปลด้วยตนเองตามกระบวนการแปล และตรวจสอบงานแปล ความถูกต้องด้านความหมายโดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาจีนและภาษาจ้วง รองศาสตราจารย์นรชาติ วัง จำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ทฤษฎีวิเคราะห์คุณค่าวรรณกรรม ในแง่คุณค่าเชิงสังคม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม และแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์และสรุปภาพรวม โดยในเนื้อหาความเชื่อและพิธีกรรม จากนั้นทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึกจำนวน 4 ท่าน แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์และสรุปภาพรวม

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วง ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ พบว่า 1) ความเชื่อในผีเทวดา ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมเช่นไหว้บูชา การส่งผี การเสี่ยงทายกระดูกไก่ 2) ความเชื่อในเรื่องธาตุ ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการเรียกขวัญ 3) ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการสร้างสุสาน ดังนี้

ความเชื่อในผีและเทวดา

ในสังคมชาวจ้วงที่อยู่ในประเทศจีนได้ใช้เทพเจ้าและผีเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยทำการบูชา สวดอ้อนวอน อธิษฐานขอ ต่อเทพเจ้าและผี เพื่อให้สมปรารถนาและเพื่อให้สิ่งดี ๆ เข้ามา ซึ่งเทพเจ้าและผีเป็นความเชื่อที่ได้ส่งต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาเนื้อหาการทำนายกระดูกไก่ของชาวจ้วงพบว่า ผีเป็นความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นที่ผูกพันกับมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเชื่อว่าผีมีทั้งฝ่ายดีและไม่ดี โดย Zhang (1991) ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีของประเทศไทยว่า ความเชื่อเรื่องผีน่าจะมามีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เมื่อคนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องของวิญญาณแล้วจึงมีความเชื่อเรื่องผีขึ้นมา จากการศึกษาคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วงพบว่าในเนื้อหาการทำนาย ได้กล่าวถึงผีและเทพแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผี 2 ประเภท ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ (ผีเรือน) และผีป่า (ผีจากภายนอก) 2) กลุ่มเทพ 4 ประเภท ได้แก่ ผีฟ้า ผีน้ำ เทพเตาไฟ และเจ้าในสามภพ เอาไว้ดังนี้

กลุ่มผี 2 ประเภท ได้แก่

1) ผีบรรพบุรุษ (ผีเรือน) (家鬼)

ผีบรรพบุรุษ (家鬼) เม่าไท่ จงและคณะ (2561, น.101) กล่าวว่า “ผีเจียกู่ย (家鬼) แปลว่าผีบรรพบุรุษ” และ Xu (1994, p.600) ยังกล่าวด้วยว่า คนจีนมีความเชื่อว่า ผู้ใหญ่ในบ้านหรือในตระกูลพอเสียชีวิตไปก็จะกลายเป็นผี เวลาบูชาต้องใช้ลูกหมูไก่ตัวผู้ตัวเมียอย่างละหนึ่งตัว ข้าวสองถ้วยจากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผีบรรพบุรุษคือญาติ

ภายในบ้านที่เสียชีวิตไป โดยคนจีนจะมีความเชื่อที่ว่าผีบรรพบุรุษจะคอยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวให้ผ่านเหตุการณ์ที่ไม่ดี และช่วยคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัย ชาวจ้างให้ความสำคัญต่อผีบรรพบุรุษมาก โดยเชื่อว่า คนตายไปแล้วแต่วิญญาณไม่ตาย ถ้าได้หมอฟีมาสวดมนต์ให้วิญญาณของคนตายพ้นทุกข์ก็จะผ่านสะพานไนฮ้อไปถึงโลกผีซึ่งเป็นโลกที่อยู่ดีกินดี จะได้กลายเป็นผีบรรพบุรุษที่สามารถคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ ถ้าวิญญาณไม่ได้หมอฟีมาเสกคาถาให้พ้นทุกข์ หรือคนที่ตายนอกบ้านจะผ่านสะพานไนฮ้อไม่ได้ก็จะกลายเป็นผีป่าเร่ร่อน กลับมาในโลกมนุษย์ทำร้ายลูก ๆ หลาน ๆ (หลี่ฟูเซิน และคณะ, 2539, น.203) ตัวอย่างคำทำนายกระตุกไก่อของชาวจ้างที่ กล่าวถึงผีบรรพบุรุษ เช่น คำทำนายที่มีความหมายในแง่ดี เช่น คำทำนายที่ 124 家鬼吉 (ผีบรรพบุรุษดี) จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นว่าชาวจ้างให้ความสำคัญกับผีบรรพบุรุษ เนื่องจากเชื่อว่าหากมีผีบรรพบุรุษอยู่ในบ้านและได้ปฏิบัติดีต่อผีบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองความปลอดภัยให้กับครอบครัวและช่วยให้มีความเจริญรุ่งเรือง ก่อให้เกิดการถามต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ในเรื่องผีบรรพบุรุษยังอยู่ในบ้านหรือไม่ ตัวอย่างเช่น คำทำนายที่ 8 家鬼不去 ผีบรรพบุรุษจะอยู่คุ้มครองบ้าน และคำทำนายที่ 7, 9, 10 家鬼去 (ผีบรรพบุรุษจะจากไปจากบ้าน) นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าหากเจ็บป่วยแล้วทำการเซ่นไหว้บูชาผีบรรพบุรุษจะทำให้อาการเจ็บป่วยหาย หรืออาการเจ็บป่วยที่ร้ายแรงกลายเป็นทุเลาลง ดังตัวอย่างคำทำนายที่ 57 病用家鬼祭吉 หากเกิดเจ็บป่วยให้ทำพิธีเซ่นบูชาผีบรรพบุรุษจะเป็นมงคล และคำทำนายที่ 116 病家鬼用祭吉不死 คนป่วยให้ทำพิธีเซ่นบูชาผีบรรพบุรุษเป็นมงคลทำให้ไม่ตาย

การทำพิธีกรรม นอกจากมีการเซ่นไหว้บูชาที่บ้านแล้ว ยังได้มีการจัดเทศกาลไหว้ผีบรรพบุรุษขึ้นที่สุสาน เทศกาลดังกล่าวถือเป็นวันระลึกถึงบรรพบุรุษ วันเวลาทำพิธีกรรมคือวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวจ้างจะเซ่นไหว้บรรพบุรุษและตกแต่งสุสานบรรพบุรุษของตน ทุกครัวเรือนจะนั่งข้าวเหนียว 5 สี ได้แก่ สีขาว สีแดง สีเหลือง สีฟ้า และสีดำ อาหารจะมีหลากหลายชนิด โดยนำไปเซ่นไหว้พร้อมสุรา ประทัด ธูปเทียน เงินกระดาษ และดอกไม้กระดาษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับ และจะช่วยกันไถ่บาป ถมดิน บูรณะสุสานของบรรพบุรุษให้สวยงาม นำกระดาษเงิน ดอกไม้ กระดาษผูกบริเวณปลายไม้เล็ก ๆ ปักไว้บริเวณยอดสุสานผู้คนจะจุดธูปที่หน้าสุสานพร้อมทั้งเอาอาหารสุรารวมบริเวณหน้าสุสาน จากนั้นจุดประทัด คุกเข่าหรือยืนก้มหน้าเจี๊ยบ ๆ แสดงความไว้อาลัยแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ (หลี่ฟูเซิน และคณะ, 2539, น.177-178) จะเห็นได้ว่าพิธีกรรมเซ่นไหว้บูชาผีบรรพบุรุษมีการมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ ซึ่งส่งผลให้พิธีกรรมดังกล่าวแสดงถึงความกตัญญูต่เวทีต่อบิดามารดา รวมไปถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว อีกทั้งยังเป็นการขอบคุณที่ผีบรรพบุรุษช่วยดูแลคนในครอบครัวให้มีความสุขและช่วยป้องกันอันตรายจากสิ่งที่ไม่ดี

2) ผีป่า (ผีจากภายนอก) (外鬼)

ผีป่า (ผีจากภายนอก) ในความเชื่อของชาวจ้างเชื่อว่าคนที่เสียชีวิตร้าย (จากอุบัติเหตุหรือจากไปอย่างไม่สงบ) จะกลายเป็นผีป่า แล้วจะกลับมาอาละวาดในโลกมนุษย์ เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวอยู่ดีมีสุขไม่เจ็บป่วย ชาวจ้างจะเซ่นไหว้ทั้งผีบรรพบุรุษและผีป่า (หลี่ฟูเซิน และคณะ, 2539, น.183) นอกจากนี้ยังมีคำกล่าวที่ว่า ผีร้ายจากภายนอก (พวกตายโดยถูกฆ่าเลือดไหล) มาเข้าร่างคนวิญญาณเหล่านี้ถือว่าโหดร้ายเช่นกัน จำเป็นต้องทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ให้วิญญาณมาทรงอยู่ในของสิ่งอื่น ๆ เช่น ไก่ หรือ ไข่ เป็นต้น หลังจากพิจารณาความเรียบร้อยแล้วจึงทำพิธีขับไล่ผีร้าย

ให้ออกไป (หลิว ชูตง, 2540, น.49) ในคำทำนายกระดุกไก่ที่กล่าวถึงผีจากภายนอกหรือผีป่า ดังตัวอย่าง คำทำนายที่ 56 病见外鬼祭吉 หากเจ็บป่วยให้ไปทำพิธีเช่นบูชาผีป่า (ผีนอกบ้าน) จะดี และคำทำนายที่ 109 家病外鬼解吉 หากในบ้านมีคนเจ็บป่วยให้เช่นบูชาผีป่า (ผีนอกบ้าน) จะดีเป็นมงคล จะเห็นได้ว่าชาวจ้วงเชื่อว่าการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุได้เกิดมาจากผีจากภายนอกหรือผีป่าเป็นผู้กระทำ วิธีแก้คือให้ทำการเช่นไหว้บูชาผีป่า (ผีนอกบ้าน)

การทำพิธีกรรม การเช่นบูชาผีป่า นอกจากทำการเช่นบูชาในยามที่ป่วยแล้ว ชาวจ้วงยังมีการเช่นไหว้ผีป่า ในวันขึ้น 7 ค่ำเดือน 7 และในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 7 โดยใช้ดอกไม้และกระดาษสีทำเป็นรูปบ้าน ในบ้านมีเสื่อกระดาษ แล้วเอาไปตั้งไว้ที่หน้าบ้าน เอาเหล้า เนื้อ ข้าว ข้าวต้มมัด จุดธูปเทียนเช่นไหว้ แล้วเผาบ้านเรือน และเสื้อผ้า กระดาษ เป็นการส่งเสื้อผ้า บ้านเรือน และอาหารให้ผีป่าเร่ร่อน ให้มีกินมีอยู่ไม่ออกมาเที่ยวอาละวาด (หลี่ฟูเซิน และคณะ, 2539, น.183) นอกจากนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบพิธีกรรมเป็นประจำทุกปี จะเห็นได้ว่าพิธีกรรมเช่นไหว้บูชาผีป่า เป็นการมุ่งเน้นไม่ให้ผีมาทำร้ายคนในบ้าน และยังแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมในเรื่องของความเมตตา ช่วยเหลือ ให้อภัยภูณผีป่าที่รู้จักหรือไม่รู้จักไม่ลำบาก

กลุ่มเทพ 4 ประเภท ได้แก่

1) ผีฟ้าหรือเทพฟ้า (天鬼)

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติที่ชาวจ้วงกราบไหว้จำแนกออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ การกราบไหว้เทพบนท้องฟ้า การกราบไหว้เทพบนพื้นดิน การกราบไหว้เทพแห่งต้นไม้ การกราบไหว้เทพแห่งสัตว์ (หลิวชูตง, 2540, p.8-18) จาก คำกล่าวแสดงให้เห็นว่าผีฟ้าที่ชาวจ้วงบูชา ก็คือเทพฟ้า ชาวจ้วงแถบลุ่มแม่น้ำจ้วงเจียงเชื่อว่าฟ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งบน โลกมนุษย์ รวมทั้งโชคลาภภัยต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีความเชื่อว่าจะต้องเคารพฟ้าด้วย การกราบไหว้เทพแห่งฟ้าก็เพื่อให้ ช่วยปกป้องคุ้มครอง บันดาลให้เกิดโชคลาภ และพืชผลอุดมสมบูรณ์

การทำพิธีกรรม ได้มีพิธีกรรมเช่นไหว้เทพบนท้องฟ้า โดยทั่วไปจะทำหลังฤดูเก็บเกี่ยว เวลาเช่นไหว้จะสร้าง แท่นบูชาที่คั่นนาหรือใกล้ ๆ ที่นา ปักธงริ้วไว้ จุดธูปเทียนแล้วยกเครื่องบูชา เช่น ไก่ทั้งตัว หมูทั้งตัว แพะและแกะทั้งตัว จนกระทั่งควายทั้งตัวไปวางไว้บนแท่น เชิญพวกเต่าลงมาสวดมนต์ เชิญพวกชาวบ้านมาไหว้ และกินเลี้ยงกัน การเช่น ไหว้ชนิดนี้ในสมัยโบราณทำกันอย่างมโหฬาร ตามการจดบันทึกของหนังสือโบราณว่า เครื่องเช่นไหว้เทพเจ้าจะต้องมี สัตว์ทั้งหก บางทีสัตว์ที่เป็นเครื่องถวายมีมากถึง 100 กว่าตัว การเช่นไหว้ต้องทำติดต่อกัน 3 ปี ปีแรกเช่นไหว้ธรรมดา ปีที่ 2 เช่นไหว้อย่างปานกลาง ปีที่ 3 เช่นไหว้อย่างมโหฬาร การเตรียมงานเช่นไหว้ครั้งใหญ่ต้องใช้เวลาสองปี (หลี่ฟูเซิน และคณะ, 2539, น.216) นอกจากนี้ชาวจ้วงยังมีความเชื่อในเทพฟ้าร้องว่ามีหน้าที่จัดการลม ฝน รวมถึงในเรื่องของ ความดีความชั่วของมนุษย์ การกราบไหว้เทพแห่งฟ้าร้องจะช่วยให้เกิดฝนตามฤดูกาลและหากกระทำไม่ดีจะถูกลงโทษ หรืออาจถูกฟ้าผ่าทำให้เสียชีวิต ปัทมาพร เอี่ยมสังวาล (2554) กล่าวว่า ผีฟ้าซึ่งสถิตอยู่บนฟ้าเป็นพวกผีที่มีอิทธิพล มากกว่าผีประเภทอื่น ๆ โดยปกติไม่เป็นผู้ก่อวุ่นให้เกิดความเจ็บป่วย แต่กลับช่วยเหลือให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ

ในคัมภีร์กระดุกไก่ของชาวจ้วง พบว่าในคำทำนายที่ 96 ได้กล่าวถึง ผีฟ้าและราชามังกรทะเลทั้งห้า (天鬼五海) โดยในสมัยก่อนหากบางพื้นที่เกิดฝนไม่ตกเป็นเวลานานจะมีการจัดพิธีขอฝน จากผีฟ้าและราชามังกรทะเลทั้งห้า

โดยให้คนในชุมชนทานมังสวิรัต ห้ามนิยมหมกกันฝน ห้ามใส่ปุ๋ยในไร่ ห้ามเก็บผักเพื่อแสดงถึงความจริงใจที่อยากจะให้ฝนตก โดยเชื่อว่าเทพฟ้าและมังกรทะเลทั้งห้ามีอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถบันดาลฝนได้ ดังตัวอย่าง คำทำนายที่ 96 病不死, 天鬼五海用解吉 หากเจ็บป่วยจะไม่ถึงขั้นเสียชีวิต ให้ทำการแก้โดยการเซ่นบูชาผีฟ้าและราชามังกรทะเลทั้งห้าจะเป็นมงคล จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าชาวจ้วงมีความเชื่อว่าผีฟ้าเป็นผู้ช่วยเหลือให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ นอกจากนี้ชาวจ้วงยังมีพิธีกรรมเซ่นบูชาผีฟ้าและราชามังกรทะเลทั้งห้าในยามที่แห้งแล้ง โดยทั่วไปจะทำหลังฤดูเก็บเกี่ยวโดยมีรูปแบบพิธีกรรมเซ่นไหว้เหมือนกันกับการเซ่นไหว้เทพบนท้องฟ้า

2) ฝืน้ำหรือเทพน้ำ (水鬼)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารพบว่า ในเพลงพื้นบ้านเหลียวเกอ ของชาวจ้วงปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับ ฝืน้ำ ที่ว่าแม่ฝืน้ำนี้เสียวในน้ำมีตัวเงือก และมีผีร้ายจับเงา (Hantian, 2009, p.251) โดยในเพลงบทนี้ ได้กล่าวถึง การเตือนกันว่า แม่ฝืน้ำมีเสียว ซึ่งน้ำเสียวหมายถึงน้ำลึก จึงไม่ควรเข้าใกล้ โดยในความเชื่อของชาวจ้วงเชื่อว่าในน้ำลึกนอกจากจะมีเงือกแล้ว ยังมีฝืน้ำมาจับเงาคน ซึ่งจะทำให้มีคนจมน้ำเสียชีวิต นอกจากนี้ในหนังสือศาสนาและความเชื่อของชาวจ้วง ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับฝืน้ำที่ว่า ยังมีฝืน้ำอีกชนิดหนึ่งที่คอยทำร้ายคนอยู่เสมอ ฝืน้ำเหล่านี้มักอยู่ในช่วงส่วนโค้งของสายน้ำและน้ำไหลเชี่ยว หรืออยู่ตามตื้นน้ำที่ถูกน้ำท่วมหรือบริเวณที่เกิดเรือคว่ำและคนตายเสมอ ฝืน้ำเหล่านี้ไม่มีการเซ่นไหว้ แต่จะสร้างเจดีย์มาเพื่อถวียกอธิษฐานอำนาจของพวกผีร้าย ที่อำเภอนงจ้วงมีเจดีย์เอียง ชื่อเดิมของเจดีย์ชื่อว่า “เจิ้นหลงเถ” เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อถวียกอธิษฐานอำนาจของฝืน้ำเหล่านี้นั่นเอง (หลิงซู่ตง, 2540, น.12) แต่เนื้อหาที่เกี่ยวกับฝืน้ำในคำทายกระดูกไก่เป็น เนื้อหาที่แนะนำให้ทำพิธีเซ่นไหว้ฝืน้ำ ดังตัวอย่างคำทำนายที่ 33 病水鬼祭吉 หากเจ็บป่วยให้เซ่นไหว้ฝืน้ำและจากข้อมูลเทพน้ำ ในหนังสือศาสนาและความเชื่อของชาวจ้วงได้กล่าวว่า เทพแห่งน้ำดูแลน้ำบนพื้นโลกและเทพฟ้าร้องสองคนพี่น้อง ชาวจ้วงได้รับวัฒนธรรมเรื่องนี้เรียกเทพแห่งน้ำว่าหลง (มังกร) ตามธรรมดามังกรจะทอดตัวอยู่ที่สระมังกร สายน้ำ มังกร ภูเขามังกร ถ้ำมังกรหรือในแม่น้ำ ชาวบ้านจึงมักจะสร้างศาลเจ้ามังกรขึ้นในบริเวณดังกล่าว

การทำพิธีกรรม มีบางที่เซ่นไหว้เทพแห่งมังกรตามเวลาที่กำหนดไว้ บางที่จะเซ่นไหว้เฉพาะปีที่แห้งแล้งเท่านั้น หากดูข้อมูลนี้ฝืน้ำในคัมภีร์กระดูกไก่จึงหมายถึงเทพน้ำหรือมังกร

3) เทพเตาไฟ (火鬼, 灶王)

ชาวจ้วงมีการบูชาเทพเตาไฟมานานแล้ว โดยเชื่อว่าเทพเจ้าเตาไฟจะสถิตอยู่ในครัวของทุกบ้าน คอยปกป้องรักษาไฟในบ้านเรือน ในแต่ละปีทุกวันที่ 23 เดือน 12 ทางจันทรคติ หรือที่เรียกว่าวันเสี่ยวเหนี่ย เทพเจ้าเตาไฟจะขึ้นไปสวรรค์เพื่อรายงานความประพฤติในหนึ่งปีที่ผ่านมาของคนที่อยู่ในบ้านเรือนแล้วเง็กเซียนฮ่องเต้ก็จะเลือกประทานพรหรือลงโทษผู้คนตามความประพฤติที่เทพเตาไฟรายงาน (สมชาย จิว, 2562, น.121) ในคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้วงได้กล่าวถึง การเซ่นบูชา ดังตัวอย่าง คำทำนายที่ 36 火鬼食家先, 三界 ให้ทำการใช้อาหารเซ่นไหว้เทพเตาไฟที่บ้านก่อน และรวมไปถึงเซ่นไหว้เจ้าในสามภพ จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าชาวจ้วงให้ความสำคัญกับเทพเตาไฟมาก เนื่องจากมีความเชื่อว่าการเซ่นไหว้บูชาเทพเตาไฟจะช่วยให้เทพเตาไฟขึ้นไปรายงานแด่ในเรื่องที่ดีของครอบครัวให้สวรรค์ฟัง

การทำพิธีกรรม พิธีกรรมเช่นไหว้เคาเรพบูชาเทพเตาไฟได้ปฏิบัติต่อกันมาถึง 2000 ปี ในสมัยราชวงศ์ถัง ของที่ใช้บูชาเช่นไหว้ใช้น้ำชา 1 ถ้วยและธูป 3 ดอก แต่ต่อมาชาวนาได้เช่นสรวงด้วยน้ำตาลกับแป้งข้าวเหนียว บางพื้นที่จะทำการเอาน้ำผึ้งมาแตะที่ริมฝีปากของเทพเจ้าเตาไฟ เพื่อให้เทพเจ้าเตาไฟช่วยไปรายงานแต่สิ่งที่ตั้งถาม ในเรื่องของตนเองเท่านั้น หลังจากนั้นก็จะยกหิ้งเทพเจ้าเตาไฟออกมาวางที่กลางลานบ้าน แล้วเช่นไหว้ด้วยอาหาร และ เครื่องดื่ม จดธูปเพื่อให้ควันพาไปสู่สวรรค์ จากนั้นหัวหน้าครอบครัวจะกล่าวสวดมนต์และทำความเคารพ ต่อจากนั้นทั้ง ครอบครัวจะร่วมกันเผารูปเทพเจ้าเตาไฟและกระดาษเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง โดยเทพเจ้าเตาไฟ จะเดินทางลอยสู่สวรรค์โดยเดินทางจากเปลวไฟและควันธูป (ประยงค์ อนันตวงศ์, 2544, น.36-39) นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ว่าหากเจ็บป่วยแล้วให้ทำการเช่นไหว้บูชาเทพเตาไฟแล้วจะทำให้อาการป่วยดีขึ้นหรือทุเลาลง ดังในเนื้อหา คำทำนายกระดูกไก่ ในคำทำนายที่ 52 病灶王不安 ถ้าป่วยแล้วก็ต้องเช่นไหว้เทพเตาไฟ จะเห็นได้ว่าชาวจ้วงมีความเชื่อและมีพิธีกรรมเช่นไหว้บูชาเทพเจ้าเตาไฟมานานแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เทพเจ้าเตาไฟช่วยไปรายงานแต่สิ่งที่ตั้งถามในเรื่องของตนเอง และเพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองคนในบ้าน ช่วยไล่สิ่งที่ไม่ดีทำให้อาการป่วยดีขึ้น

4) เจ้าในสามภพ

ในตำนานจ้วงมองว่าจักรวาลแบ่งเป็น 3 โลก คือ เมืองฟ้า เมืองพื้นดิน (โลกมนุษย์) เมืองใต้น้ำ (โอวมาน และนันทชญา มหาขันธ, 2561, น.321-322) ในคัมภีร์ บูโลโก (布洛陀) ซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณของชาวจ้วงบันทึกด้วย ภาษาจ้วงโบราณ ได้กล่าวว่า ในสมัยโบราณ จักรวาลได้แบ่งออกเป็นสามส่วน ท้องฟ้าเป็นสวรรค์ มีเทพเจ้าแห่งฟ้าร้อง เป็นผู้ดูแล พื้นดินเป็นโลกมนุษย์ มีบูโลโกเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ขณะที่ในใต้ดินเป็นมหาสมุทร มีเทพเงือกเป็นผู้พิทักษ์ ปกครอง (Siying, 2013, p.158) ในความเชื่อของชาวจ้วงเทพทั้งสามองค์มีหน้าที่ที่ต่างกัน เทพเจ้าฟ้าร้องเป็นผู้ดูแลฝน ฟ้าอากาศ เงือกที่เป็นเทพเจ้าสายน้ำ ชาวจ้วงเชื่อว่าเงือกมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของความปลอดภัยในการ เดินทางทางน้ำ และเป็นผู้ดูแลและปกป้องสายน้ำ บูโลโกมีหน้าที่ดูแลมนุษย์

การทำพิธีกรรม จากตัวอย่างคำทำนายกระดูกไก่ของชาวจ้วงที่เกี่ยวกับเจ้าในสามภพ ในคำทำนายที่ 50 火鬼食 (小水) 家先, 三 ให้ทำการใช้อาหารเช่นไหว้เทพเตาไฟที่บ้านก่อน และรวมไปถึงเช่นไหว้เจ้าในสามภพ จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าชาวจ้วงให้ความเคารพบูชาเจ้าในสามภพ และได้มีการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้โดยใช้อาหาร เช่นไหว้

พิธีกรรมการส่งผีและเทพ

หลังชู่ตง (2540, น.49) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมการส่งผี ไว้ว่า เป็นขั้นตอนที่ใช้ปลอบใจเจ้าภาพได้เป็นอย่างดี และก็เป็นสาเหตุที่เจ้าภาพจัดให้มีพิธีนี้ขึ้น ก่อนทำพิธีกรรมการส่งผี หมอผีจะทำพิธีเชิญเทพไปยังแดนยมโลก เพื่อถามถึงสาเหตุที่ทำให้คนในบ้านประสบแต่ความทุกข์หรือภัยพิบัติ โดยส่วนใหญ่เกิดจากการถูกผีวิญญาณรบกวน ผีวิญญาณ ดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มที่ตายโหงและรู้จักกับเจ้าภาพมิได้มีเจตนาฆ่าอันตราย ผีวิญญาณ กลุ่มนี้เมื่อถูกเรียกออกมาถาม หมอผีจะเตือนว่าคนตายคนเป็นอยู่ด้วยกันไม่ได้ หลังจากพูดจากันเรื่องต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว พ่อหมอก็จะสวดคาถาส่งผี

การทำพิธีกรรมการส่งผี ต้องทำในบ้าน ก่อนที่จะจัดให้มีพิธีพิจารณาความโดยเทพ ต้องหาวิญญาณและผีที่สร้างความให้พบ กล่าวคือ ต้องจัดโต๊ะอีกตัวใต้โตะบูชาตัวใหญ่ วางข้าวสารไว้ 1 ชาม ทำตัวกระดาษรูปคนเรียกว่า เม่าหลาง และธงสีแดงรูปสามเหลี่ยม ปักไว้เป็นการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ แล้วใช้โครงไม้ไผ่ทำเป็นรูปหิ้งเล็ก ๆ จากนั้นก็วางเนื้อหมูก้อนเล็ก ๆ หลาย ๆ ก้อน เนื้อไก่ เครื่องในไก่ เป็นต้น ทั้งผัดผัก เพื่อให้เป็นของสำหรับเซ่นไหว้ดวงวิญญาณ หลังจากเซ่นวิญญาณเสร็จให้หยิบตุ๊กตากระดาษรูปคน และธงสามเหลี่ยมสีแดงสำหรับผีออกมาจากขามเผาเสีย โตะบูชา และขามข้าวสาร คั่วไว้ที่บั้งก็ แล้วนำเอากระดาษเงินทอง เสื้อผ้ากระดาษ เป็นต้น ไปยังปากทางสามแพร่ง แล้วเผาทิ้ง จะเห็นได้ว่าพิธีกรรมการส่งผีเป็นการส่งวิญญาณผีที่รู้จักหรือไม่รู้จักให้จากไปไม่มารบกวนเจ้าบ้านอีก ในคำทำนายกระดูกไก่ของชาวจ้วงได้มีการกล่าวถึงการส่งผี ดังตัวอย่าง คำทำนายในหมวดนี้ที่มีความหมายในแง่ดี เช่น 送鬼去吉 (ส่งผีไปเป็นมงคล) ในคำทำนายที่ 12 ส่วนประเภทคำทำนายที่มีความหมายในแง่ไม่ดี อย่าง 送鬼不去 (ส่งผีไม่ไป) ในเช่น คำทำนายที่ 20, 21, 29, 34, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 72, 76, 80, 84, 88, 90, 91, 95, 98, 99, 103, 105, 107, 108, 113, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 124, 126, 127

จากการศึกษาเนื้อหาในคำทำนายกระดูกไก่อฉบับนี้ พบว่าเนื้อหาของคำทำนายที่พูดถึงการส่งผีจะบอกผลลัพธ์ว่าหลังจากทำพิธีกรรมส่งผีแล้วสำเร็จหรือไม่ หากเนื้อหาคำทำนาย เขียนว่า “ส่งผีไป” จะหมายถึงการทำพิธีกรรมส่งผีนั้นสำเร็จผีได้ออกไปจากบ้านหรือไม่มานเวียนรบกวนกับผู้ที่เคยรู้จักผีแล้ว แต่หากเนื้อหาคำทำนายเขียนว่า “ส่งผีไม่ไป” จะหมายถึงการทำพิธีกรรมส่งผีนั้นไม่สำเร็จผียังไม่จากไป โดยสาเหตุที่ส่งผีไม่ไปอาจตีความได้ 3 อย่างคือ 1) ส่งผีไม่สำเร็จ 2) ส่งผีแล้วแต่ผีไม่ยอมไป 3) ส่งผีแล้วแต่ผีไม่มีคุณสมบัติจะไปได้

พิธีกรรมการเสี่ยงทายกระดูกไก่

การเสี่ยงทาย ในกลุ่มชาวจ้วงมีพิธีกรรมการเสี่ยงทายเพื่อดูฤกษ์ยามยาวนาน หลังชู้ตง (2540, น.5) ได้มีการกล่าวถึง ประเพณีเยว่เชื้อถื่อผี ในศาลมักบูชาเคารพผี โดยความเชื่อในการเสี่ยงทายกระดูกไก่อันเริ่มมีในศาลของชาวยว่

จากการศึกษารูปภาพคำทำนายในหนังสือคำทำนายกระดูกไก่อของชาวจ้วงฉบับนี้พบว่า ได้สะท้อนในเรื่องพิธีกรรมการทำนายกระดูกไก่ให้เห็นอย่างเด่นชัด ได้แบ่งลักษณะของคำทำนาย 127 คำทำนาย ออกเป็น 6 ประเภท โดยดูจากทิศทางและจำนวนของไม้ที่ใช้เสียบในกระดูกไก่

การทำพิธีกรรมเสี่ยงทายกระดูกไก่ หมอผีจะมีการเอากระดูกต้นขาไก่สองข้างวางใกล้กันแล้วสอดไม้ไผ่เข้าไปในรูบนกระดูกและตรวจสอบว่าตำแหน่งของไม้ไผ่สูงหรือต่ำ เฉียงหรือตรง ในลักษณะของการทำนาย ถ้าไม้ไผ่ไปทางซ้าย จะเรียกว่า “ด้านใน” ใช้อักษรคำว่า “俚” โหลว ส่วนด้านขวามือ จะเรียกว่า “ด้านนอก” ใช้อักษรคำว่า “反” ฟ่าน ในคำว่า “俚” โหลว หมายถึงตัวเอง ส่วนคำว่า “反” ฟ่าน หมายถึงคนอื่น และในชื่อคำทำนายส่วนหนึ่งมีการระบุถึงลักษณะการปักของไม้เสียบ จำนวนไม้ที่ปัก ระยะที่ไม้ปักเข้าไปในกระดูกไก่ ลักษณะไม้ทำนายที่ใช้ปักและลักษณะของรูเลือดของกระดูกไก่ จะเห็นได้ว่าพิธีกรรมการเสี่ยงทายกระดูกไก่อันมีรูปแบบในการดูกระดูกไก่ออย่างมีแบบแผน โดยหลังจากที่หมอผีทำการใช้ไม้เสียบกระดูกไก่อตามรูเลือดแล้วจะเปิดคัมภีร์กระดูกไก่อแล้วดูตามรูปภาพทำนาย

และภายในหนังสือคัมภีร์ได้มีรูปภาพที่ชัดเจนและได้มีการระบุถึงลักษณะการปักไม้เสียบ จำนวนไม้ที่เสียบ ระยะที่ปัก ลักษณะของไม้ที่ใช้ปัก ลักษณะของรูเลือดของกระดูกไก่ที่ชัดเจนในแต่ละรูปภาพ

จากผลการศึกษาผีและเทพจะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนยังไม่มีความรู้ทางการแพทย์ทำให้ไม่เข้าใจในโรคที่เจ็บป่วย และมนุษย์ยังไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น ฝนตก พายุ ความแห้งแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินไหว ไฟไหม้ ฯลฯ จึงเกิดความกลัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและคิดว่าเกิดจากอำนาจของสิ่งลี้ลับบนดินแดน เช่น ผี หรือเทพ เทวดาทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงได้มีการทำพิธีกรรมเช่นไหว้บูชาเพื่อให้ผีและเทพเกิดความพอใจ ช่วยให้หายจากอาการเจ็บป่วย ไม่มารบกวนให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่รู้ต่าง ๆ ช่วยลดอันตรายให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ และมีความเชื่อว่าไก่สามารถเป็นสื่อกลางสามารถติดต่อกับอำนาจเร้นลับอย่างผีและเทวดาได้ เมื่อเกิดความลังเลในการตัดสินใจ หรือเกิดความต้องการอยากรู้นิเวศต่าง ๆ ว่าดีหรือไม่ดีก็จะใช้กระดูกไก่ในการทำนายเพื่อสอบถามก่อนที่จะทำในสิ่งต่าง ๆ

ความเชื่อในเรื่องธาตุ

ในเนื้อหาคำทำนายและรูปภาพคำทำนายกระดูกไก่บางส่วนก็ได้ระบุถึงธาตุไว้ด้วย โดยเน้นในเรื่องการกล่าวถึงอาการป่วยเกิดจากธาตุทั้ง 5 เกิดความไม่สมดุล ดังตัวอย่าง ในคำทำนายที่ 34 病五通伤 จะเจ็บป่วยจาก 5 ธาตุ (ดิน น้ำ ลม ไฟ ทอง) ที่ไม่สมดุล และในคำทำนายที่ 39 大病五通引伤作病 อาการป่วยหนักเกิดจากธาตุทั้ง 5 ในร่างกายไม่สมดุลทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย

ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องธาตุทั้ง 5 ว่าประกอบไปด้วย ธาตุน้ำ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน และธาตุทอง สำหรับแนวความคิดเรื่องธาตุทั้ง 5 นี้ เป็นแนวคิดพื้นฐานของฮวงจุ้ยซึ่งเกิดขึ้นเมื่อราวต้นศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสต์ศักราช และมีการกล่าวถึงในทุกวงการวิชาการต่าง ๆ ของจีน ซึ่งธาตุทั้ง 5 มีอิทธิพลในการเสริมสร้างและทำลายซึ่งกันและกัน (ละเอียด ศิลาน้อย, 2530, น.172-174) จากในรูปภาพกระดูกไก่และเนื้อหาคำทำนาย ส่วนหนึ่งยังได้มีการเขียนระบุธาตุว่าใน 6 ประเภทคำทำนายเป็นธาตุอะไร ดังนี้ 1) คำทำนาย 衫 (ชาน) มีทั้งหมด 32 ภาพ ธาตุที่ระบุเป็นธาตุไฟ 2) คำทำนาย 龍 (หลง) อักษรตัวย่อในปัจจุบันใช้ 龙 มีทั้งหมด 29 ภาพ ธาตุที่ระบุเป็นธาตุทอง 3) คำทำนาย 消 (เซียว) ทั้งหมด 38 ภาพ ถือเป็นกลุ่มคำทำนายที่มีจำนวนมากที่สุด ธาตุที่ระบุเป็นธาตุไม้ ไฟ น้ำ 4) คำทำนาย 楼 (หลิว) มีทั้งหมด 4 ภาพ ธาตุที่ระบุเป็นธาตุไม้และธาตุน้ำ 5) คำทำนาย 崩 (เปิง) มีทั้งหมด 20 ภาพ ธาตุที่ระบุเป็นธาตุไม้และธาตุน้ำ 6) คำทำนาย 林 (หลิน) มีทั้งหมด 3 ภาพ ถือเป็นกลุ่มคำทำนายที่มีจำนวนน้อยที่สุดในคำทำนาย หลินไม่ระบุว่าเป็นธาตุใด

จากเนื้อหารูปภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในคำทำนายทั้งหมด มี ธาตุไฟ ธาตุทอง ธาตุไม้ ธาตุน้ำ ไม่มีธาตุดิน รวมเป็น 4 ธาตุ แต่แท้จริงแล้วมีครบ 5 ธาตุ โดยในคำทำนายมีธาตุไม่ครบ อาจเกิดมาจากความเสียหายอาจเกิดขึ้นเนื่องจาก 4 ธาตุและในคำทำนาย 林 (หลิน) อาจจะเป็นธาตุที่ขาดไป การระบุธาตุได้สะท้อนให้เห็นถึงความสมดุลของร่างกาย โดยหากมีธาตุใดธาตุหนึ่งมากเกินไปก็ไม่ได้จะทำให้ร่างกายเจ็บป่วย หรือหากขาดธาตุใดธาตุหนึ่งก็จะทำให้ชีวิตไม่สามารถดำรงอยู่ได้

การทำพิธีกรรมการเรียกขวัญ ชาวจ้วงได้ให้ความสำคัญกับพิธีเรียกขวัญ เพื่อนำขวัญกลับมาสู่ตัวเจ้าของดั้งเดิม โดยพิธีกรรมขวัญมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่างบุคคลกับครอบครัว และบุคคลกับชุมชนที่เริ่ม มีขึ้นใน

สังคมกสิกรรมหรือสังคมชาวนาทั้งนี้การจัดพิธีเรียกขวัญบรรดาเครือญาติจะจัดขึ้นทั้งเกิดเหตุดีและไม่ดี (ปราณี วงษ์เทศ, 2549, น.23-24) ตัวอย่างการเรียกขวัญในคัมภีร์กระดูกไก่ เช่น คำทำนายที่ 43: 收魂不来 เรียกขวัญไม่มา (Huang, 2001, p.33) และคำทำนายที่ 50: 收魂来 เรียกขวัญกลับมา (Huang, 2001, P.33) จากตัวอย่างจะเห็นว่าเนื้อหาคำทำนายจะบอกถึงการทำนายถึงผลลัพธ์หลังจากทำพิธีเรียกขวัญแล้วว่า ขวัญจะกลับมา หรือไม่กลับมา ในความเชื่อเรื่องขวัญถือเป็นความเชื่อร่วมในอุษาคเนย์ โดยการเรียกขวัญของชาวจังหวัดขึ้นให้กับเด็กในช่วงเทศกาล หรือเนื่องจากเกิดเหตุไม่ดี อย่างเกิดการเจ็บป่วย หรือมีเรื่องที่กระทบจิตใจรุนแรงอย่าง การเรียกขวัญ ถือเป็นอีกแนวทางที่หมอผีได้มีการนำมาใช้ในการรักษาเพื่อเสริมสร้างสภาพจิตใจให้คืนสู่สภาพปกติ โดยขวัญเป็นความเชื่อที่อธิบายว่าตัวตนมนุษย์จะมีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย และที่ไม่มีตัวตน

การทำพิธีกรรม ในผู้ใหญ่ที่เป็นเจ้าบ้านและคนในบ้าน ในช่วงปีใหม่ยังพบว่าหลังมีการจัดการทำพิธีกรรมเช่น ไห้วแล้วจะมีการเชิญหมอผีกระดูกไก่อมาทำนายสภาพทั่วไปภายในบ้าน และในคำทำนายยังมีการระบุเพื่อตรวจสอบด้วยว่า สภาพของเจ้าบ้านและคนในบ้านขวัญมาหรือไม่ ส่วนในกรณีการเรียกขวัญจากเหตุไม่ดีที่เกิดกับเด็กและผู้ใหญ่จะจัดพิธีกรรมในวันที่ทางบ้านสะดวกโดยการเชิญหมอผีกระดูกไก่อมาช่วยทำพิธีเช่น ไห้ว เรียกขวัญและทำการเสี่ยงทายกระดูกไก่เพื่อตรวจสอบ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมการเรียกขวัญที่ไม่เกี่ยวกับการทำนายกระดูกไก่ที่เป็นเหตุดี โดยทั่วไปในกลุ่มชาวจังหวัดในเขตภาคสำคัญหรือจัดในเทศกาลเรียกขวัญขึ้นในวันที่ 15 เดือน 10 ในพิธีจะเตรียมสุรา เนื้อ และอาหารบูชาเทพแล้วไหว้บรรพบุรุษ เพื่อให้ชีวิตอยู่ดีมีสุข ในวันที่จัดงานแม่บ้านทุกคนจะนำเสื้อผ้าที่ลูกใส่ซักให้สะอาด แล้วจัดเนื้อ ข้าว และไข่ วางลงในตะกร้าเพื่อทำพิธีไหว้ที่หน้าบ้าน เสร็จแล้วเผากระดาษเงิน เพื่อเรียกขวัญให้เด็กพร้อมทั้งสวดมนต์ไปด้วยเมื่อพูดเรียกขวัญจบก็จะหิ้วตะกร้าที่มีเสื้อของลูกเดินเข้าบ้านแล้วถามด้วยเสียงอันดังว่า กลับมาหรือยัง คนในบ้านจะพากันตอบว่ากลับมาแล้ว จากนั้นจึงหยิบไข่ให้ลูกรับประทาน ถือเป็นอันเสร็จพิธี (อวี๋หูอวี๋ และม้อหวนจวิน, 2539, น.84-85) พิธีกรรมการเรียกขวัญนี้จัดให้เด็กโดยเฉพาะ เนื่องจากเด็กสภาพจิตใจยังไม่มั่นคงเท่าผู้ใหญ่

ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู

ในเนื้อหาคัมภีร์กระดูกไก่อของชาวจังหวัดได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องกตัญญูต่อบิดามารดา ดังตัวอย่างคำทำนายที่ 21, 60, 61, 64, 65, 66, 110, 113 送父母吉 (ไปส่งพ่อแม่เป็นมงคล) ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อบิดามารดาในขณะที่พวกเขายังมีชีวิตอยู่ เช่นหากบิดามารดาต้องออกเดินทางแล้วไปดูแลรับส่ง จะดีเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อในการปฏิบัติต่อบิดามารดาและบรรพบุรุษเมื่อยามล่วงลับไปแล้ว โดยการสร้างสุสานให้บรรพบุรุษเป็นการแสดงความกตัญญู โดยเชื่อว่าหากได้ปฏิบัติต่อบิดามารดา และบรรพบุรุษแล้วจะส่งผลให้ลูกหลานมีความมั่งคั่ง และเป็นมงคลต่อชีวิตลูกหลาน ในคัมภีร์กระดูกไก่อมีการกล่าวถึงการสร้างสุสานให้แก่บรรพบุรุษดังตัวอย่าง คำทำนายที่ 21: 坟地三代富贵大吉 (การสร้างสุสานทำให้มั่งคั่งสามชั่วอายุคน) จากเนื้อหาในตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคนจีนมีความเชื่อในการสร้างสุสานให้กับบรรพบุรุษและพ่อแม่ ถือเป็น การแสดงความกตัญญูเคารพต่อพ่อแม่โดยการสร้างสุสานได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อโดยมีความเชื่อที่ว่า การฝังศพ คือการส่งพ่อแม่ขึ้นสวรรค์อย่างสมบูรณ์ และเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อบิดามารดาที่จากไปแล้ว นอกจากนี้หลังจากทำการสร้างสุสานแล้ว

ยังมีความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษ ดังตัวอย่าง คำทำนายที่ 91: 坟地祭吉 (การสร้างสุสานแล้วทำการเซ่นบูชาจะเป็นมงคล) ชาวจ้างเชื่อว่าหากปฏิบัติต่อพ่อแม่จะช่วยให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง โดยถึงพ่อแม่และบรรพบุรุษจะจากโลกไปแล้วก็ยังกำหนดชีวิตลูกหลาน ดังนั้น การสร้างสุสาน การเซ่นไหว้จึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีความเชื่อว่าหากสุสานดีจะส่งผลดีไปถึงลูกหลานทำให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่หากตำแหน่งที่ทำการสร้างสุสานไม่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อลูกหลานทำให้เกิดปัญหา เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ตามมา ดังตัวอย่าง คำทำนายที่ 11, 17, 19, 34, 36, 44, 69, 71, 72, 74, 78, 92, 93, 94, 96, 99, 104, 107, 119, 121, 123: 坟地不用 (สถานที่ที่ใช้สร้างเป็นสุสานไม่ดี)

การทำพิธีกรรมสร้างสุสาน ชาวจ้างมีวัฒนธรรมการฝังศพครั้งที่สอง โดยผู้ตายจะถูกฝัง 2 ครั้ง ครั้งแรกจะบรรจุศพลงในโลงทำนองหนายแล้วเอาไปฝังไว้ใต้ดิน หลังจากเวลาผ่านไป 2-3 ปี เมื่อหมอมืดตรวจดวงชะตาชีวิตและอนุญาตแล้วจะขุดหลุมฝังศพเก็บกระดูกของผู้เสียชีวิตนำมาทำพิธี เมื่อทำพิธีเสร็จก็เลือกทำเลฝังศพที่ดี แล้วนำไปฝังในทำเลที่หมอดูฮวงซุ้ยเลือก แล้วเอาดินทับถมให้เป็นสุสานที่เป็นรูปวงกลม โดยเรียกอีกอย่างว่าการเก็บกระดูกฝัง ถือเป็นการฝังครั้งที่สอง (หลี่ฟูเซิน และคณะ., 2539, น.224) ในความเชื่อของจีนที่ตั้งของสุสานบรรพบุรุษเป็นการสะท้อนความเชื่อในเรื่องความกตัญญูของลูกหลานที่ได้ปฏิบัติดีมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ และบรรพบุรุษออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด

จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในเนื้อหาคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้าง พบว่ามี 1) ความเชื่อในผีเทวดา ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการเซ่นไหว้บูชา การส่งผี การเสี่ยงทายกระดูกไก่ 2) ความเชื่อในเรื่องธาตุ ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการเรียกขวัญ 3) ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการสร้างสุสาน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาคุณค่าเชิงสังคมของวรรณกรรมคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้างในแง่ของภาพสะท้อนสังคม ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในเนื้อหาคัมภีร์กระดูกไก่ของชาวจ้าง พบว่า 1) ความเชื่อในผีเทวดา ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมเซ่นไหว้บูชา การส่งผี การเสี่ยงทายกระดูกไก่ 2) ความเชื่อในเรื่องธาตุ ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการเรียกขวัญ 3) ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมการสร้างสุสาน สอดคล้องกับมะลิ จรุงเกียรติ (2549) ที่กล่าวว่า การเสี่ยงทายสะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อด้านบุญ กรรม โชค ลาง ตลอดจนค่านิยมด้านความกตัญญูที่ปรากฏในสังคมไทย ดังนี้

1) ความเชื่อในผีและเทพ จากการศึกษาพบเนื้อหาในคำทำนายกล่าวถึงผีและเทพ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผี มี 2 ประเภทได้แก่ ผีบรรพบุรุษ (家鬼) หรือผีเรือน และผีป่า (外鬼) หรือผีจากภายนอก 2) กลุ่มเทพ (รวมถึงแม่ซึ่งจะเรียกว่าผีแต่อยู่ในสถานะเทพ) มี 4 ประเภทได้แก่ ผีฟ้า ผีน้ำ เทพเตาไฟ และเจ้าในสามภพ โดยในการเซ่นบูชาผีและเทพ เกิดมาจากในสมัยก่อนยังไม่มีความรู้ทางการแพทย์ทำให้ไม่เข้าใจในโรคที่เจ็บป่วย และความไม่รู้ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ หลังจากมนุษย์มีความเชื่อในผีและเทวดาส่งผลให้เกิด 3 พิธีกรรม ดังนี้

พิธีกรรมเซ่นไหว้บูชา เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นความต้องการให้สิ่งลี้ลับอย่างผีและเทพช่วยเหลือในสิ่งที่มนุษย์กำลังประสบปัญหา

พิธีกรรมการส่งผี พบว่าในเนื้อหามีการกล่าวถึงการส่งผีไป และส่งผีไม่ไป โดยสาเหตุที่ส่งผีแล้วผีไม่ไป สามารถตีความได้สามทางได้แก่ 1) ส่งผีแล้วแต่ไม่สำเร็จ 2) ส่งผีแต่ผีไม่ยอมไป 3) ส่งผีแล้วแต่ผียังไม่มีคุณสมบัติที่จะได้ไป และยังมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องความเจ็บป่วยว่าเกิดจากผี จึงต้องทำพิธีในการส่งผี และยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเมตตากรุณาที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ที่ถึงแม้จะตายเหลือแต่วิญญาณแล้วยังให้การช่วยเหลือส่งวิญญาณให้ไปยังภพภูมิที่ดี

พิธีกรรมการเสี่ยงทายกระดูกไก่ พบว่า เนื่องจากมนุษย์อยู่กับความไม่รู้ในความเป็นไปในธรรมชาติที่เกิดขึ้น และเกิดความกลัวจึงใช้สิ่งที่ใกล้ตัว อย่างไก่ที่เลี้ยงในบ้านมาทำนาย เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและหาคำตอบจากสิ่งที่เหนือธรรมชาติ โดยคำทำนายมีทั้งในแง่ดีและแง่ร้าย มีการตักเตือนและชี้แนะแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้ผู้เสี่ยงทายกระดูกไก่เกิดความสบายใจ

จากผลความเชื่อในผีและเทพ สอดคล้องกับกลิ่น คงเหมือนเพชร (2552, น.1) ที่กล่าวว่า ผีสาวเทวดาเป็น เรื่องของความเชื่ออย่างหนึ่งของมนุษย์มาแต่สมัยโบราณเห็นจะเป็นเพราะว่ามนุษย์ในยุคแรก ๆ ไม่เข้าใจปรากฏการณ์ ในธรรมชาติว่าสิ่งเหล่านี้เกิดมาได้อย่างไร จึงคิดว่าเกิดมาจากอำนาจของที่มองไม่เห็น โดยอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ผีและเทพ ถ้าประสบความสำเร็จก็ถือว่าผีและเทพช่วยเหลือ ถ้าประสบทุกข์ภัยก็ถือว่าผีและเทพนั้นลงโทษ หลังจากมนุษย์มีความเชื่อในผีและเทพส่งผลให้เกิดพิธีกรรมขึ้น

2) ความเชื่อในเรื่องธาตุ

ชาวจ้วงที่อยู่ในประเทศจีนมีความเชื่อในเรื่องธาตุว่ามนุษย์ประกอบไปด้วยธาตุทั้ง 5 มี ธาตุน้ำ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน และธาตุทอง หากร่างกายมีธาตุทั้ง 5 ไม่สมดุลจะทำให้ร่างกายเจ็บป่วย และหากขาดธาตุใดธาตุหนึ่งไปก็จะทำให้เสียชีวิต ดังนั้นเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ชาวจ้วงจึงมีการทำ**พิธีกรรมการเรียกขวัญ** เพื่อให้ขวัญกลับมาสู่ร่างเจ้าของขวัญ โดยเนื้อหาในคำทำนายจะกล่าวถึงผลลัพธ์หลังจากทำพิธีเรียกขวัญว่า ขวัญจะกลับมา หรือไม่กลับมา สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ แพทอง (2540) ในงานวิจัย บายศรี: สัญลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ที่กล่าวว่า ความเชื่อการเรียกขวัญเป็นการกระทำที่ทำให้ขวัญกลับมาสู่ร่างเจ้าของขวัญ วิธีเรียกขวัญ เช่นการทำให้ขวัญกลับมาสู่เจ้าของดั้งเดิม รวมทั้งการเรียกขวัญยังเป็นการทำเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยจากโรคที่ไม่สามารถมองเห็นได้

3) ความเชื่อในเรื่องความกตัญญู

ชาวจ้วงมีความเชื่อในความกตัญญูต่อบิดามารดา โดยเนื้อคัมภีร์กระดูกไก่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติดี ในยามที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ การส่งบิดามารดาเวลาที่เดินทางถือเป็นสิ่งที่ดีเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง และในยามที่ ท่านเสียชีวิตแล้ว การทำ**พิธีกรรมการสร้างสุสาน** ให้ท่านมีที่สถิตประจำไม่ต้องลำบากเป็นผีเร่ร่อนหรือผีป่าและสามารถเดินทางไปยังภพภูมิที่ดีต่อไป เป็นการแสดงให้เห็นถึงการปลูกฝังในเรื่องของแนวคิดความกตัญญูทวดเทวีแก่ลูกหลานชาวจ้วง และสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของลูกที่มีต่อบิดามารดาและผู้อาวุโสภายในครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของเงิน ชาตเมธี (2549) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ความกตัญญูทวดเทวีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมอง

พระพุทธศาสนา” โดยผลวิจัยพบว่าความกตัญญูทเวที่ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่พบเป็นการแสดงความกตัญญูทเวที่ที่บุตรกระทำต่อบิดามารดา

นอกจากนี้การศึกษาตำรากระดูกไก่ของชาวจ้วงพบว่าการใช้กระดูกไก่ของไก่ที่เลี้ยงในบ้านตัวเองมาทำนายเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และหมอผีมีหน้าที่เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการใช้คำทายกระดูกไก่เพื่อช่วยในการจัดการ ควบคุม และลดความขัดแย้งที่เกิดจากจิตใจของคนและในสังคม เป็นการรักษาเสถียรภาพทางสังคมทำให้สังคมคงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) โดยมีความคิดหลักว่า ระบบสังคมต่าง ๆ ประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ โครงสร้างทางสังคมคือแบบแผนที่อยู่ได้นาน โดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างจะได้มาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม จากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพฤติกรรมและหน้าที่สำคัญของโครงสร้างคือ การทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคมและการคงอยู่ของระบบสังคม และยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมสามมิติด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) คือ 1) คนกับคน 2) คนกับธรรมชาติ 3) คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเนื้อหาภายในตำรากระดูกไก่ของชาวจ้วง ได้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมชาวจ้วงในสมัยก่อน งานวิจัยนี้ได้สร้างข้อเสนอทางวิชาการที่พัฒนามาจาก Cultural Ecology ไปสู่ความยั่งยืนที่เป็นข้อเสนอการหวนคืนสู่ความสมดุลระหว่างธรรมชาติ กับวัฒนธรรมในขณะที่โลกกำลังเข้าสู่ยุค Anthropocene (ยุคที่มนุษย์มีผลกระทบอย่างมหาศาลต่อโลก)⁵ ดังนี้

1) **คนกับคน** พบว่าได้สะท้อน การปฏิบัติต่อบิดามารดา บรรพบุรุษ ความกตัญญู และความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันทั้งในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่และในยามที่ล่วงลับเป็นวิญญาณอย่างในตำรากระดูกไก่ของชาวจ้วงหนึ่งในคำทำนายได้กล่าวถึง การสร้างสุสานให้บรรพบุรุษ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคนกับคนในแง่ของความกตัญญูและสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของการปฏิบัติต่อบิดามารดา หรือบรรพบุรุษจะทำให้ชีวิตของลูกหลานมีโชคลาภความเป็นอยู่ที่ดี

2) **คนกับธรรมชาติ** พบว่า ได้สะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยสังคมในสมัยก่อนความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายของชาวจ้วงในสมัยก่อน มีการทำเกษตรกรรม ทำไร่ ปลูกข้าว และมีการหาอาหารโดยทำการล่าสัตว์ จับปลา และสร้างแหล่งอาหารโดยการเลี้ยงไก่ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดและอยู่กับธรรมชาติให้เห็นอย่างการใช้กระดูกไก่ที่เลี้ยงไว้ในบ้านมาทำนาย เนื้อหาคำทำนายยังได้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ขาดธรรมชาติไม่ได้และเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติ อย่างในเนื้อหาคำทำนายได้มีการกล่าวถึงเรื่องธาตุ โดยธรรมชาติการเกิดของมนุษย์เกิดมาจากการรวมตัวของธาตุทั้ง 5 ซึ่งในความเชื่อของจีนในตัวมนุษย์จะประกอบไปด้วย ธาตุน้ำ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน และ

⁵ ความรู้ที่เสนอนี้สามารถเชื่อมโยงกับงานของ Philippe Descola ถึงแม้ว่าไม่ได้จัดว่าเป็น "Cultural Ecology" โดยตรง แต่มีความใกล้เคียงและเชื่อมโยงในหลายแง่มุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานของเขาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติงาน ดังนั้นของ Descola มีความเกี่ยวข้องกับ Cultural Ecology ในแง่ที่เขาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แต่เขาเน้นมิติปรัชญาและมุมมองของมนุษย์เกี่ยวกับธรรมชาติ มากกว่าการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมโดยตรง หากจะจัดประเภท งานของเขาจะอยู่ในกลุ่ม "Anthropology of Nature" หรือ "Ontological Anthropology" มากกว่า Cultural Ecology

ธาตุทอง หากในร่างกายมีธาตุใดธาตุหนึ่งมากเกินไปหรือน้อยเกินไปก็จะทำให้ร่างกายเกิดความเจ็บป่วย หรือขาดเพียงธาตุใดธาตุหนึ่งก็จะทำให้ร่างกายเสียชีวิต และหลังจากที่มนุษย์ได้เสียชีวิตลงแล้วธาตุทั้ง 5 ก็จะกลับคืนสู่ธรรมชาติ

3) คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า ได้สะท้อนความเชื่อในเรื่องการเสี่ยงทายเพื่อให้สิ่งเหนือธรรมชาติช่วยตัดสินใจ หรือเนื้อหาทำนายที่ได้กล่าวถึง การส่งผีและสาเหตุของความเจ็บป่วยเกิดจากผี ในสมัยก่อนชาวจังหวัดมีความเชื่อในเรื่องผี อย่างผีบรรพบุรุษ ผีร้าย ฯลฯ ในสมัยโบราณจะมีความเชื่อว่าการเจ็บป่วยว่าเกิดมาจากสิ่งเร้นลับ ผี เทพ หรือการปฏิบัติไม่ดี ดังนั้นจึงเกิดพิธีกรรมการส่งผี เพื่อเป็นการส่งสิ่งที่ไม่ดีออกไปและยังเป็นการแสดงถึงความเมตตา กรุณาเพื่อช่วยเหลือวิญญาณที่ยังไม่สงบสุขให้ไปสู่สุคติ และยังมีกระแสนให้เห็นถึง ความคาดหวังให้สิ่งเร้นลับที่มองไม่เห็นในการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การเจ็บป่วย โชคลาภ การหาอาหาร ของหาย การต่อสู้กับโจร ฯลฯ อย่างเช่นเนื้อหาทำนายได้กล่าวถึงพิธีกรรมการเรียกขวัญ เพื่อให้สิ่งที่ไม่เห็นช่วยเหลือให้หายจากอาการเจ็บป่วย และในเนื้อหาทำนายยังได้กล่าวถึง พิธีกรรมเช่นไหว้บูชาเทพและผีเพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นการอ่อนน้อม ให้เทพหรือผีช่วยบันดาลให้สมปรารถนาในสิ่งที่อ่อนน้อมขอ

เนื้อหาภายในตำรากระดูกไก่ของชาวจังหวัดมุกดาหารมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยในการตัดสินใจและยึดเหนี่ยวจิตใจจะบอกถึง การกระทำในด้านต่าง ๆ ในชีวิตว่าดี ไม่ดี หรือปานกลาง ในการทำนายแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มักประสบความไม่แน่นอน ในชีวิตทำให้เกิดความกลัว รู้สึกไม่มีที่ยึดเหนี่ยวในการกระทำต่าง ๆ จึงมีการหาวิธีควบคุมจัดความกลัวเหล่านี้ โดยพึ่งพาความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และใช้การทำนายกระดูกไก่เพื่อช่วยในการสร้างขวัญกำลังใจ ช่วยในการตัดสินใจ และช่วยชี้แนะการตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับเบญจ วิชาศิลป์ (2532, น.109) ที่ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่องการทำนายกระดูกไก่ของคนไทยบางกลุ่ม ตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องคนไทนอกประเทศ: พรหมแดนความรู้ได้กล่าวถึงการทำนายกระดูก (ขา) ไก่ของหมู่คนไทที่กระจายอยู่ตามประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ ว่ามีชาวไทจ้วง ไทลื้อสิบสองพันนา ไทเม้า ไทแดง ไทลาว ไทหย่า ไททวาย ไทอาหม ไทผาเก๋ ไทอ้ายตอง ลาวโซ่ง ไทยสยาม นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวว่าจุดมุ่งหมายส่วนใหญ่ของการดูกระดูกไก่นั้น เพื่อช่วยในการตัดสินใจ เพื่อทำนายเกี่ยวกับความเจ็บไข้ การศึก การค้าขาย ฯลฯ แต่จุดเน้นแต่ละเรื่องแต่ละส่วนนั้น มากน้อย แตกต่างกันไปตามสภาวะของสังคมของตนในขณะนั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัยในแง่วิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำศัพท์ เช่น วิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำศัพท์ในคำกริยกระดูกไก่นยุคอดีตกับปัจจุบัน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในด้านเนื้อหาทำนายกระดูกไก่ที่พบในไทยและจีน

รายการอ้างอิง

กลิ่น คงเหมือนเพชร. (2552). *การศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาในชุมชนภาคใต้*. ศูนย์วัฒนธรรมสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตกระบี่.

- โครงการพหุสัมพันธ์คนกับไก่. (2553). *พหุสัมพันธ์คนกับไก่*. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. รามการพิมพ์.
- เงิน ขาตเมธี. (2549). *ความกตัญญูทเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- เม้าให้ จง, สมเกียรติ รักขันธ์, และ บุญเลิศ วิวรรณ. (2561). การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกผีและการตั้งชื่อผีในวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีของไทยกับจีน. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. 11(1), 99-112.
- เบญจมาส แพทอง. (2540). *บายศรี: สัญลักษณ์ของพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต*. กรมศิลปากร.
- ปราณี วงศ์เทศ. (2549). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดกับไทยในมิติทางประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ. *ดำรงวิชาการ*. 5(2), 14-30.
- ประยงค์ อนันทวงศ์. (2544). *เทพเจ้าจีน*. บุ๊คส์โตร.
- ปัทมาพร เอี่ยมสังวาลย์. (2554). *ความเชื่อเรื่องผีกับการรักษาความเจ็บป่วยของชาวม้ง: กรณีศึกษาหมู่บ้านเข็กน้อย อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2549). *ตำนานการทำนายด้วยกระดูกไก่ บ้านห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับไก่จากพิธีกรรมและคติความเชื่อในกลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดเชียงราย*. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแม่ฟ้าหลวง.
- มะลิ จรุงเกียรติ. (2549). *การศึกษาวรรณกรรมใบเขียนสีของวัดในจังหวัดภาคกลาง* [สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เรณู วิชาศิลป์. (2532). *การทำนายกระดูกไก่ของคนไทยบางกลุ่ม*. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องคนไทนอกประเทศ: พรหมแดนความรู้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2556). พื้นที่วัฒนธรรม. *เมืองโบราณ*, 39(1), 7-16.
- สมชาย จิว. (2562). *เกร็ดเทพเจ้าจีน*. ยิปซี กรุ๊ป.
- สุกัญญา สุฉายา. (2549). *ไก่เลี้ยงหายตัวแรกจากตำนานชนชาติไทย: การตีความตำนานในความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับไก่จากพิธีกรรมและคติความเชื่อในกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดเชียงราย*. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแม่ฟ้าหลวง.
- หลี่ฟูเชิน, ฉินเจียนอาน และพานซิซื่อ. (2539). *ชาวจ้วง*. สุริยวงศ์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- หลิง ชู่วตง. (2540). *ศาสนาและความเชื่อของชาวจ้วง*, แปลโดย พรพรรณ จันทโรนานนท์. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อวี๋รุอู๋ และม้อฮวนจวิน. (2539). *ประเพณีความเป็นอยู่ของชาวจ้วง*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โอวมาน และนันท์ชญา มหาจันทร์. (2561). *ตำนานสร้างโลกของกลุ่มชนชาติไท-จ้วง*. *โลกทัศน์ ความเชื่อและพิธีกรรม*. 26(52), 304-328.
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล. (2567). *ผีอาเชียน รู้รู้เรา: จินตมายาอุษาคเนย์*. สามลดา.

- Chen, M. (2010). Collection, Organization, and Analysis of the Bui Ethnic Group's Chicken Bone Divination Texts. *Journal of Xingyi Nationalities Teachers College*. 02, 49-51.
- Hantian, L. (2009). *Liao songs of Pingguo Zhuang*. Ethnic Publishing House.
- Huang, S. (2001). *Yue Witchcraft Chicken Divination*. Beijing Publishing House.
- Huang, Y. (2007). An Interpretation of Yi Learning in the King Rock Paintings: An Analysis of the Religious Connotations of Wenshan Rock Paintings, Part One. *Journal of Wenshan Teachers College*. 02, 1-12.
- He, Z. (2011). A Comparison of Zhuang Ethnic Chicken Divination and Han Ancestors' Oracle Bone Divination: A Study of Zhuang Chicken Divination, Part One. *Journal of Wenshan College*. 01, 19-23.
- He, Z., & Ou W. (2013). *Photographic Reproduction and Translation of the Zhuang Ethnic Chicken Divination Texts*. Guangxi Ethnic Publishing House.
- Siying, L. (2013). *The "dukngwk" worship of the Dong-Tai group and Its remains from the oral tradition*. Proceedings of the 16th Annual Meeting of the Chinese Baiyue Ethnic History Research Association (December 3, 2013). China Baiyue Ethnic History Research Association.
- Xu, H. (1994). *Dictionary of Chinese Ghost Culture*. Guangxi Ethnic Publishing House.
- Yu, H. (2009). *Colorful Chicken Culture*. Qilu Publishing House.
- Yang, Q. (2016). Witchcraft, Writing, and Civilization: Starting with Tao Yunkui's Divination Research in the Southwest Region. *Journal of Southwest University for Nationalities*. 12, 27-33.
- Zhang, J. (1991). *Chinese Ghost Beliefs*. Beijing China Overseas Chinese Publishing House.
- Zhu, J. (1987). *Bai yue shi yanjiu*. Guizhou People's Publishing House.